

IMPLIKACIJE COVID-19 PANDEMIJE NA NIVO PORESKIH PRIHODA U REPUBLICI SRBIJI

Kalaš Branimir¹

Sažetak: *Pitanje ostvarenih poreskih prihoda je značajno za svaku zemlju, naročito danas, u uslovima aktuelne COVID-19 pandemije. Negativni efekti koronavirusa se ogledaju u povećanom zdravstvenom i ekonomskom riziku, što se odražava na pogoršanje makroekonomskog okvira u svetu. Cilj rada je ukazati na značaj poreskih prihoda koji isti imaju u poreskoj strukturi, posebno u uslovima kriznih situacija. Predmet rada podrazumeva analizu mesečnog trenda prihoda po osnovu poreza u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine. Rezultati analize ukazuju da su poreski prihodi prosečno porasli za 2.21% tokom posmatranog perioda. Iako je zabeležen deficit od 34.484 miliona dinara u prvih deset meseci, pozitivno je da su javni prihodi prosečno uvećani za 2.47%, što je neznatno više u odnosu na prosečan rast javnih rashoda od 1.68%. Budući da porez na dodatu vrednost i akcize čine najvažnije poreske oblike u strukturi Republike Srbije, kreatori ekonomske politike treba da se fokusiraju na stimulisanje potrošnje kako bi proizveli pozitivne implikacije na generisanje prihoda.*

Ključne reči: *prihodi / poreski oblici / COVID-19 / Republika Srbija.*

1 Docent, Ekonomski fakultet u Subotici, Segedinski put 9-11, 24000 Subotica,

e-mail: branimir.kalas@ef.uns.ac.rs

UVOD

Tokom perioda od februara do juna 2020. godine, globalna ekonomija je usporila naglo kao posledica COVID-19 (Olivia, Gibson & Nasrudin, 2020, str. 143). Naime, Balajee et al. (2020) navode da su globalne ekonomske aktivnosti gotovo stale zbog aktuelne pandemije i potpunog zaključavanja širom sveta (str. 1). Gordon et al. (2020) ističu kako COVID-19 pandemija, kao i recesija koja proizilazi iz nje, vrše ogroman pritisak na državu i njihove budžete (str. 733). Tokom ekonomskog pada, budžeti država i lokalnih samouprava su pod stresom koji nastaje usled smanjenih prihoda i povećanih potreba za rashodima. Prognoze ukazuju da će doći do manjka od 106 milijardi dolara državnih prihoda od poreza na promet što je ekvivalentno 0.5% bruto domaćeg proizvoda (Clemens, Veuger, 2020, str. 1). Nemeč i Špaček (2020) ističu da u Češkoj i Slovačkoj, zbog ograničenih odgovora centralne vlasti, opštinski budžeti više trpe zbog COVID-19 pandemije nego što je to slučaj sa budžetom na centralnom nivou (str. 1). U početku je glavni prioritet bio spasiti živote zaključavanjem širom sveta. Međutim, vlade su, shvatajući opasnost od siromaštva i gladi, prešle na pametno zaključavanje koje podrazumeva delimično funkcionisanje ekonomije (Asghar, Batool, Farooq & Rehman, 2020, str. 447). Shodno tome, u većini zemalja, odgovor na trenutnu krizu je bio fokusiranje na jačanje kapaciteta zdravstvenih sistema i ograničavanje širenja koronavirusa (Maher, Hoang & Hindery, 2020, str. 644). Maxim and Zander (2020) navode da će katastrofe i pandemije kao što je COVID-19 promeniti svet na mnogo načina, gde će prevazilaženje tekućih ekonomskih poteškoća zahtevati novi pristup zasnovan na održivom razvoju (str. 1). Aktuelna pandemija je samo produbila razliku u nivou nacionalnog dohotka, te će dohodne nejednakosti biti sve izraženije. Takođe, rezultati ove analize ukazuju i na problem generacijske nejednakosti, jer je starija populacija više izložena zdravstvenom riziku. Međutim, mlađa populacija će biti više izložena ekonomskom riziku, odnosno pronalasku i zadržavanju posla na način da će plaćati veći iznos troškova zaključavanja kroz veće poreze u kratkom i dugom roku (Blundell, Dias, Joyce & Xu, 2020, str. 291). Barbier i Burgess (2020) navode da je COVID-19 pandemija posebno pogodila zemlje u razvoju zbog nedostatka međunarodne pomoći u osiguranju napretka i realizaciji ciljeva održivog razvoja (Ahmed, Ahmed, Pissarides & Stiglitz 2020; Sumner, Ortiz-Juarez & Hoy, 2020). Naime, zemlje u razvoju moraju pronaći inovativne mehanizme u svojim politikama radi ostvarivanja direktne

ekonomsko-socijalne podrške. Adam, Henstridge & Lee (2020) naglašavaju da je zaključavanje bilo skupo u smislu zaustavljanja privredne aktivnosti koje je pogodilo javne finansije usled smanjenih prihoda i povećane potrošnje na zdravstvo i socijalnu zaštitu (str. 338).

Slično, Andrew, Baker, Guthrie & Martin-Sardesai (2020) ističu da je i Australija kao i druge zemlje širom sveta preduzela određene aktivnosti kao što je potpuno zaključavanje i ograničeno kretanje unutar zemlje, koje su definisali kao korake bez presedana radi upravljanja javnim zdravljem i ekonomskim rizicima (str. 1). Takođe, zaključavanje i efekti globalne recesije izazvaće ozbiljne poteškoće u dugom roku. Iako su države ponovo otvorene u različitom stepenu, ne može se očekivati brz povratak ekonomske aktivnosti na nivo pre krize, naročito u odsustvu uspešne vakcine protiv koronavirusa (Federal Reserve Bank of Boston Research, 2020, str. 1).

Početna zaključavanja su samo odložila epidemiju, pri čemu je stopa zaraze porasla, što je ponovo zahtevalo nova ograničenja koja će izazvati dodatne ekonomske poremećaje (De Villiers, Cerbone, Zijl, 2020, str. 1). Kao posledica manjeg nivoa prikupljenih prihoda, države će morati povećati nivo zaduženja što će smanjiti prostor za dodatne pozajmice koje će biti potrebne u prevazilaženju ekonomskih poteškoća. Empirijski rezultati McDonald-a i Larson-a (2020) ukazuju da COVID-19 pandemija značajno utiče na prikupljanje prihoda po osnovu poreza na promet i na fiskalnu poziciju (str. 377). Na primeru Severne Karoline, autori ističu da će u slučaju konzervativnijeg pristupa, očekivano smanjenje prihoda po osnovu poreza na promet iznositi preko 4 miliona dolara, dok ekstremniji scenario podrazumeva gubitak od preko 8 miliona dolara. Lakatos i Karai (2020) ukazuju na značaj ravnotežnog državnog budžeta, pri čemu ovo pitanje posebno dolazi do izražaja u kriznim momentima (str. 119). Veličina prihoda treba da bude na odgovarajućem nivou kako bi se pokrili javnih rashodi i potrebe društva (Streimikiene, Ahmed, Vveinhardt Ghauri & Zahid str. 722). Kalaš, Đurović Todorović & Đorđević (2020) naglašavaju poreze kao moćno sredstvo za svaku zemlju koje može doprineti intenzivnijem rastu i razvoju ekonomije (str. 42). Collier, Pirlot & Vella (2020) ističu kako poreska politika ima važnu ulogu u ublažavanju i rešavanju negativnih posledica nastalih zaključavanjem ekonomije (str 2). Ertuğrul, Güngör & Soytaş (2020) predlažu uvođenje privremenih poreskih uredaba koje bi

uticale na nadoknadu izgubljenih prihoda po osnovu poreza (str. 4). Kreiranje poreske politike na ekonomskom rastu ne može biti posmatrano mimo deficita, jer bez obzira na trenutne poreske stope, rastući deficiti i naglašenija potrošnja podrazumevaju da će porezi morati rasti u budućnosti kako bi se prikupili potrebni nivoi prihoda (Michel, 2020, str. 1). Kalaš, Pjanić & Andrašić (2016) ističu da javne finansije u Republici Srbiji moraju biti uređene kako se ne bi ponovili visoki budžetski deficiti i time ugrozila fiskalna pozicija zemlje. Ovo pitanje je posebno važno u kriznim momentima, kada su veliki pritisci na rashodnoj strani koji proizilaze iz efekata COVID-19 pandemije (str. 61).

Rad se sastoji iz četiri dela. U uvodu se ističe značaj COVID-19 pandemije na ekonomske tokove, nakon čega sledi analiza efekata aktuelne pandemije na privredu Republike Srbije. Sledi prikaz makroekonomskog okvira Republike Srbije, kao i analiza naplate prihoda po osnovu poreza za period mart-oktobar 2020. godine. Na kraju su data zaključna razmatranja koja treba da preciziraju doprinos, kao i smernice za kreatorne ekonomske politike u Republici Srbiji.

EFEKTI COVID-19 NA EKONOMIJU REPUBLIKE SRBIJE I MERE ZA SUZBIJANJE NEGATIVNIH POSLEDICA

Kako bi se sagledale posledice COVID-19 pandemije na privredna kretanja u Republici Srbiji, potrebno je analizirati kretanje bruto domaćeg proizvoda, kao i ključne agregate koji doprinose stopi rasta ovog pokazatelja.

Tabela 1. *Agregati upotrebe – bruto domaći proizvod*

Agregati upotrebe	2018			2019			2020		
	Q1	Q2	Q3	Q1	Q2	Q3	Q1	Q2	Q3
BDP	5.1	5.1	4.3	2.6	2.9	4.9	5.2	-6.3	-1.4
Privatna potrošnja	2.9	3.4	3.1	3.7	3.9	3.2	3.0	-8.1	-1.0
Državna potrošnja	2.4	5.0	4.2	2.1	1.3	3.7	11.4	8.5	-1.0
Bruto investicije u osnovna sredstva	25.9	20.3	16.2	7.6	9.0	18.7	11.8	-12.9	-5.5
Izvoz	7.8	5.2	7.9	7.2	7.4	8.0	3.3	-20.5	-8.5
Uvoz	12.7	9	11.1	9.0	10.2	10.7	7.8	-19.6	-2.7

Izvor: Republički zavod za statistiku (2020)

U trećem kvartalu 2020. godine bruto domaći proizvod je realno opao za 1.4% u odnosu na isti period 2019. godine. Analizirajući agregate upotrebe, privatna potrošnja je ostvarila realan pad od 1% i doprinela negativnom kretanju bruto domaćeg proizvoda sa -0.7%. Takođe, investiciona aktivnost je smanjena za 5.5% u odnosu na 2019. godinu, pri čemu je doprinos kretanju bruto domaćem proizvodu iznosio -1.3%. Na kraju, važno je naglasiti da su izvoz i uvoz zabeležili negativne stope rasta od 8.5% i 2.7% u trećem kvartalu 2020. godine sa doprinosom kretanju bruto domaćem proizvodu od -4.4% i -1.6%. (Republički zavod za statistiku, 2020, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20208005.pdf>).

Tabela 2. Doprinos bruto domaćem proizvodu – proizvodna strana

Agregati upotrebe	2018			2019			2020		
	Q1	Q2	Q3	Q1	Q2	Q3	Q1	Q2	Q3
Poljoprivreda	1.2	15.5	16.7	-1.4	-2.0	-1.8	4.2	4.7	4.5
Industrija i snabdevanje vodom	5.3	2.2	-1.1	-1.6	-2.1	2.2	4.2	-7.6	3.2
Građevinarstvo	26.3	20.1	9.6	11.9	20.5	39.6	20.9	-3.7	-18.0
Trgovina	5.8	7.4	6.7	6.5	4.3	5.3	4.2	-8.1	2.4
Usluge, osim trgovine	2.4	3.0	3.1	3.1	3.7	3.9	5.1	-6.7	-3.2
Neto porezi	5.4	5.7	5.5	3.5	3.5	3.5	4.3	-6.8	-1.1

Izvor: Republički zavod za statistiku (2020)

Analizirajući proizvodnu stranu, sektor građevinarstva je najviše uticao na negativno kretanje bruto domaćeg proizvoda u trećem kvartalu 2020. godine u odnosu na isti period prethodne godine. Pored negativnog doprinosa sektora građevinarstva od -1.2%, uslužni sektor beleži negativan doprinos od -1%. S druge strane, sektor industrije i snabdevanja vodom, kao i sektor poljoprivrede imali su pozitivan doprinos od 0.6% i 4.5% na kretanje bruto domaćeg proizvoda. (Republički zavod za statistiku, 2020, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20208005.pdf>).

Velika ekonomska neizvesnost iziskuje odlučnu i snažnu intervenciju države u cilju suzbijanja i eliminisanja negativnih implikacija izazvanih

koronavirusom. Vlada Republike Srbije je predložila paket antkriznih mera, vredan 5.1 milijardi evra radi suzbijanja negativnih posledica COVID-19 pandemije. U narednoj tabeli je dat detaljan prikaz mera koje se ogledaju kroz mere poreske politike, direktnu pomoć preduzećima za zaposlene, likvidnost privrede i ostalo.

Tabela 1. *Paket antkriznih mera za suzbijanje negativnih posledica COVID-19 pandemije*

Mere	mlrd RSD	% BDP
1. Mere poreske politike	161	2.9
1.1 Odlaganje plaćanja poreza na zarade i doprinose za privatni sektor tokom trajanja vanrednog stanja, uz kasniju otplatu u ratama, najranije početkom 2021. godine	140	2.5
1.2 Odlaganje plaćanja akontacija poreza na dobit u drugom kvartalu	21	0.4
1.3 Oslobođanje davalaca donacija od obaveze plaćanja porez na dodatu vrednost	-	-
2. Direktna pomoć preduzećima za zaposlene	97.3	1.8
2.1 Direktna pomoć preduzetnicima koji se paušalno oporezuju i koji plaćaju porez na stvarni prihod, mikro, malim i srednjim preduzećima u privatnom sektoru (uplata pomoći u visini minimalca – 3 minimalne zarade za vreme trajanja vanrednog stanja)	92.8	1.7
2.2 Direktna pomoć velikim preduzećima u privatnom sektoru (uplata pomoći u visini 50% minimalne zarade za zaposlene kojima je rešenjem utvrđen prestanak rada)	4.5	0.1
3. Mere za likvidnost privredi	264	4.8
3.1 Podrška privredi preko Fonda za razvoj Republike Srbije	24	0.4
3.2 Garantna šema za podršku privredi preko banaka (garancije države)	240	4.4
4. Ostale mere	86	1.6
4.1 Moratorijum na isplatu dividendi do kraja godine, osim za javna preduzeća	16	0.3
4.2 Isplata 100 evra svakom punoletnom građaninu	70	1.3
Budžetske mere (1+2+3 i Fond za razvoj) – efekat na budžetski deficit	368.3	6.7
Budžetske mere i garancije države – efekat na javni dug	430	7.8
Ukupne mere (1+2+3+4)	608.3	11

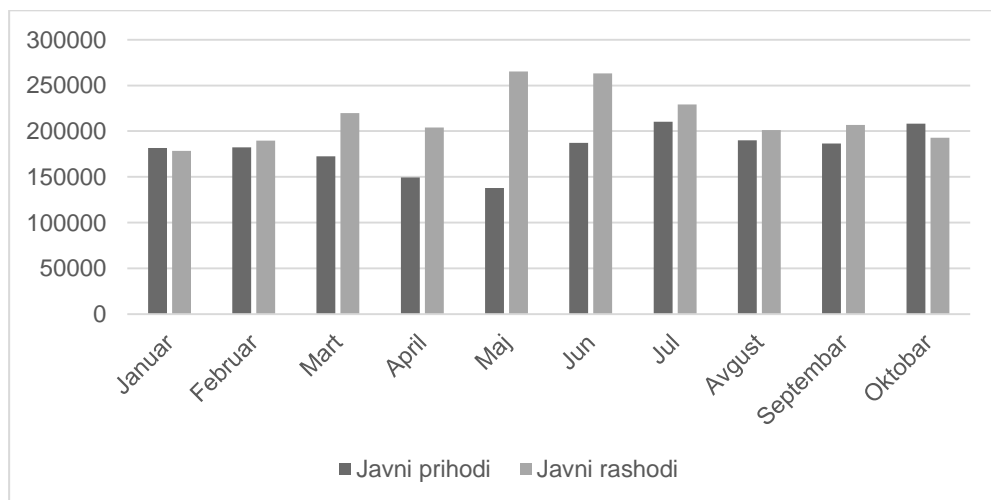
Izvor: Fiskalni savet (2020, str. 7)

Na osnovu podataka iz tabele 1 može se primetiti da ukupna vrednost paketa podrške iznosi 608.3 milijardi dinara, što čini 11% bruto domaćeg proizvoda Republike Srbije. U sklopu ukupnih mera, mere za likvidnost privredi su najviše izdašne i one čine skoro 5% bruto domaćeg proizvoda, odnosno 264 milijarde dinara. Tu se posebno izdvaja mera vezana za garantnu šemu za podršku privredi preko bankarskog sektora, gde vrednost iznosi 240 milijardi dinara. Slede mere poreske politike čiji paket vrednosti čini 2.9% bruto domaćeg proizvoda, odnosno 161 milijardu dinara. Antikrizni paket mera povećava budžetski deficit za 368.3 milijardi dinara, dok je uticaj na javni dug još izraženiji. Naime, efekat mera utiče na rast javnog duga za 430 milijardi dinara, odnosno 7.8% bruto domaćeg proizvoda (Fiskalni savet, 2020, str. 6).

ANALIZA NAPLATE PORESKIH PRIHODA U REPUBLICI SRBIJI

Nivo ostvarenih poreskih prihoda u Republici Srbiji predstavlja jedno od najvažnijih pitanja, ako ne i najvažnije u uslovima aktuelne COVID-19 pandemije. Pre same analize poreskih prihoda u Republici Srbiji, potrebno je odrediti nivo javnih prihoda, kao i njihov apsolutni i relativni trend kretanja u odnosu na nivo javnih rashoda u prvih deset meseci 2020. godine.

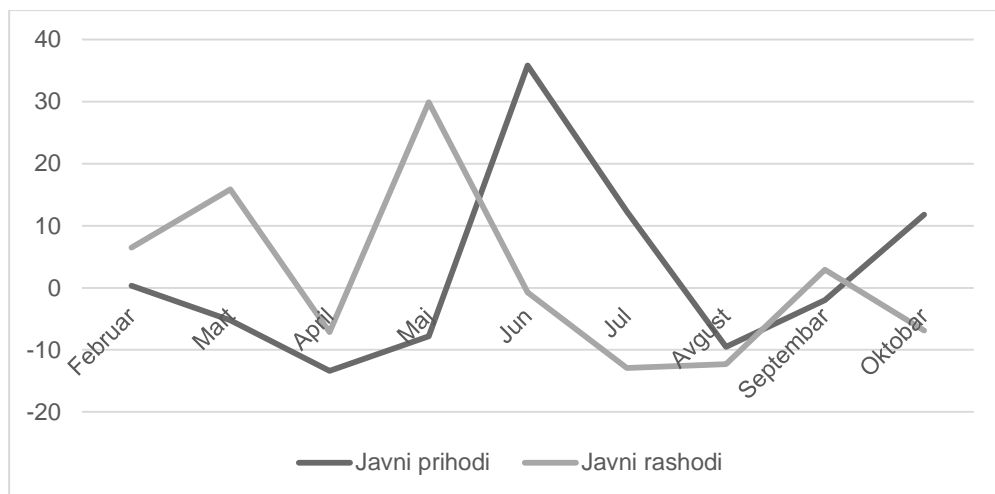
Grafikon 3. Nivo javnih prihoda i javnih rashoda u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine (u mil. RSD)

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Na grafikonu 3. predstavljeno je kretanje javnih prihoda i javnih rashoda u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine. U prvih deset meseci, prosečni javni prihodi su iznosili 180.886 miliona dinara, dok su prosečni javni rashodi bili na nivou od 215.051 miliona dinara. Od početka 2020. godine, javni prihodi su povećani za 26.904 miliona dinara što je skoro dvostruko više u odnosu na rast javnih rashoda od 15.640 miliona dinara. Najviši nivo javnih prihoda je zabeležen u oktobru kada su isti iznosili 208.301 miliona dinara, dok su u petom mesecu bili na najnižem nivou od 137.820 miliona dinara. S druge strane, javni rashodi su bili najveći u maju i junu kada su iznosili 265.136, odnosno 263.177 miliona dinara, dok je najniža vrednost zabeležena u januaru (178.303 miliona dinara). Radi utvrđivanja relativnog trenda javnih prihoda i javnih rashoda, sledi analiza njihovog procentualnog kretanja na mesečnoj osnovi za vremenski period januar-oktobar 2020. godine.

Grafikon 5. *Kretanje javnih prihoda i javnih rashoda u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine (%)*

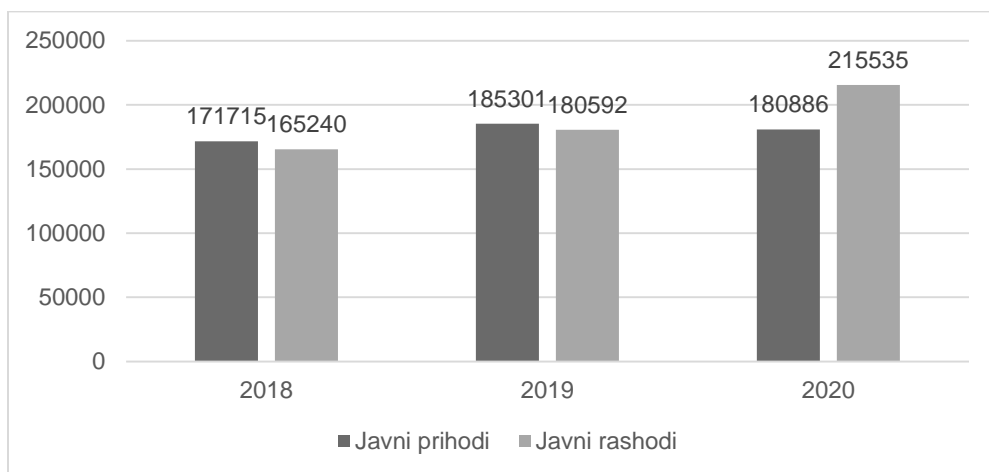

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Nakon predavljanja apsolutnog trenda javnih prihoda i javnih rashoda za prvih deset meseci 2020. godine, sledi analiza njihovog relativnog kretanja za period januar-oktobar 2020. godine. Važno je naglasiti da su javni prihodi i javni rashodi prosečno porasli za 2.47%, odnosno 1.68% tokom posmatranog perioda. Najveći rast javnih prihoda je zabeležen u junu kada su povećani za 35.79%, dok su negativne stope zabeležene u

martu, aprilu, maju i septembru. Razlog njihovog smanjenja u trećem, četvrtom i petom mesecu je posledica uvođenja vanrednog stanja, što je nesumnjivo usporilo privredne aktivnosti. S druge strane, javni rashodi su najviše rasli u martu i maju, kada su zabeležene dvocifrene stope rasta od 15.84%, odnosno 29.86%. Međutim, ohrabruje podatak da su javni prihodi povećani u oktobru za 11.76%, dok je nivo javnih rashoda smanjen za 6.88%.

Grafikon 4. *Komparativni prikaz javnih prihoda i javnih rashoda u Republici Srbiji (u mil. RSD)*

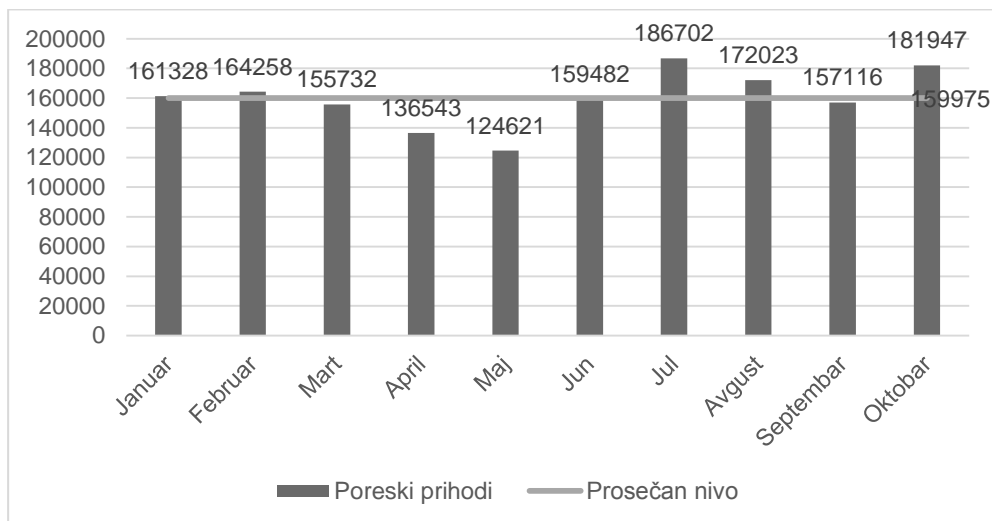

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Kako bi se u potpunosti sagledali trendovi javnih prihoda i javnih rashoda, potrebno je analizirati prethodni period, odnosno 2018. i 2019. godinu. Posmatrajući isti period (januar-oktobar) u 2018. godini, javni prihodi su iznosili 17.1715 miliona dinara, dok su javni rashodi bili na nivou od 165.240 miliona dinara. To ukazuje da su javni prihodi u 2020. godini veći za 5.34% u odnosu na 2018. godinu, dok su javni rashodi porasli za 30.44% za isti period.

Imajući u vidu da poreski prihodi čine najveći deo javnih prihoda, neophodno je analizirati njihov trend kretanja, kao i najvažnije poreske oblike u Republici Srbiji. Na narednom grafičkom prikazu predstavljen je apsolutni trend poreskih prihoda u Republici Srbiji za prvih deset meseci 2020. godine.

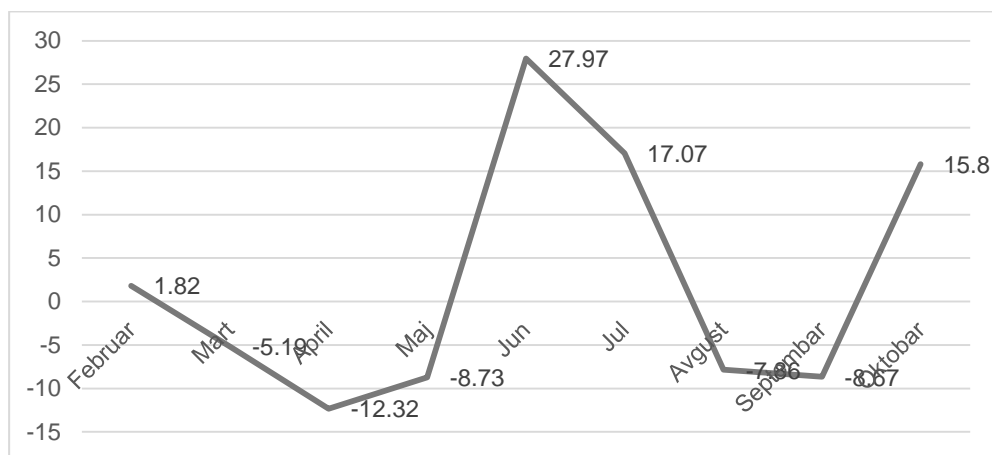
Grafikon 6. Poreski prihodi u Republici Srbij i za period januar-oktobar 2020. godine (u mil. RSD)

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Analizirajući apsolutni nivo poreskih prihoda za period januar-oktobar 2020. godine, može se primetiti su prosečni poreski prihodi iznosili 159.975 miliona dinara za posmatrani period. Posmatrajući na mesečnom nivou, iznadprosečne vrednosti su zabeležene u januaru, februaru, julu, avgustu i oktobru, pri čemu je najveća vrednost evidentirana u šestom mesecu (186.702 miliona dinara). S druge strane, najniži nivo ostvarenih prihoda po osnovu poreza je zabeležen u četvrtom i petom mesecu kada su se kretali u intervalu od 12.000-13.000 miliona dinara.

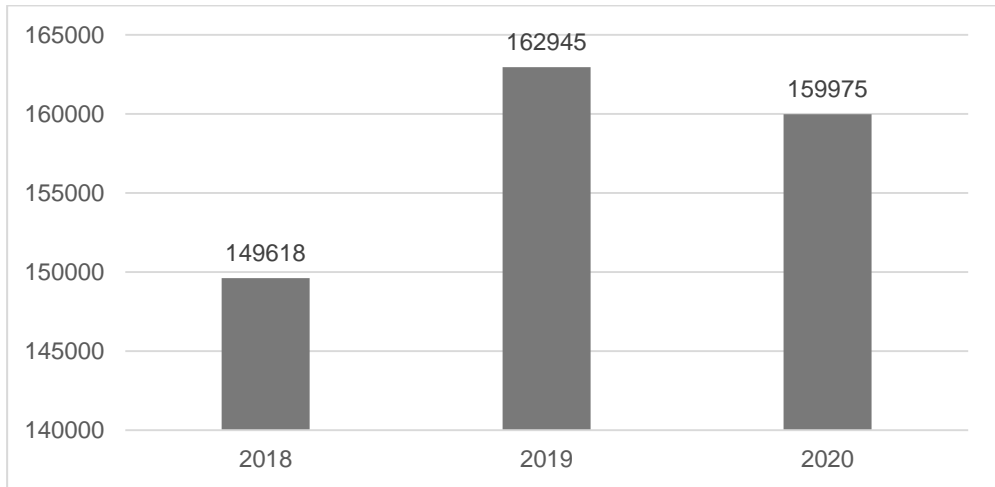
Grafikon 7. Kretanje poreskih prihoda u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine (%)

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Kada se analizira relativan trend poreskih prihoda, može se uočiti da je prosečan rast poreskih prihoda iznosio 2.21% tokom prvih deset meseci 2020. godine. Tom rastu je najviše doprinelo povećanje u junu i julu, kada su stope rasta iznosile 27.97%, odnosno 17.07%. Visoke stope rasta prihoda po osnovu poreza su posledica relaksiranja epidemioloških mera prema privredi, što je uticalo i na postepeno ubrzanje privrednih aktivnosti. Takođe, poreski prihodi beleže dvocifrenu stopu rasta i u oktobru od 15.8%, što je kumulativno povećanje od 24.47% u odnosu na mesec septembar kada je zabeležena negativna stopa rasta.

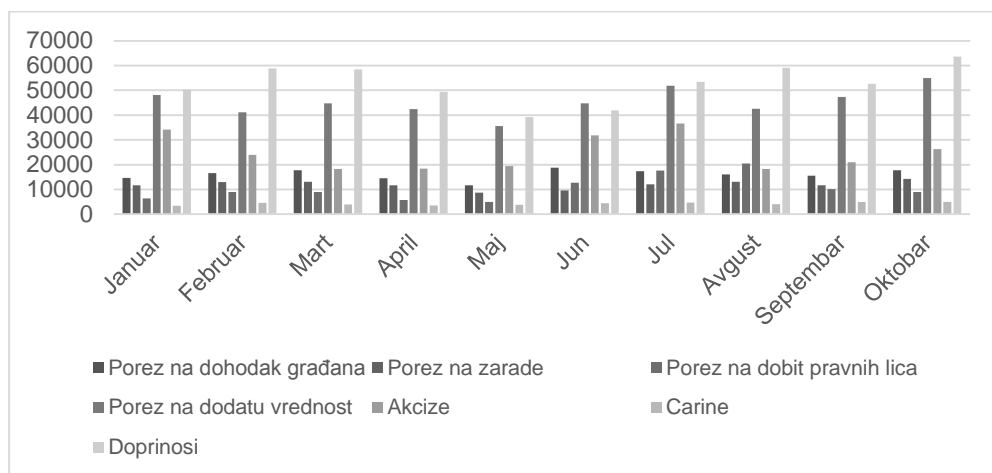
Grafikon 8. Komparativni prikaz poreskih prihoda u Republici Srbiji (u mil. RSD)

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

U prvih deset meseci 2018-e godine, poreski prihodi su iznosili 149.618 miliona dinara, da bi u narednoj godini došlo do apsolutnog povećanja od 13.327 miliona dinara. Nakon toga, dolazi do smanjenja nivoa poreskih prihoda za 2.970 miliona dinara, što predstavlja relativan pad od 1.82% u odnosu na isti period 2019. godine.

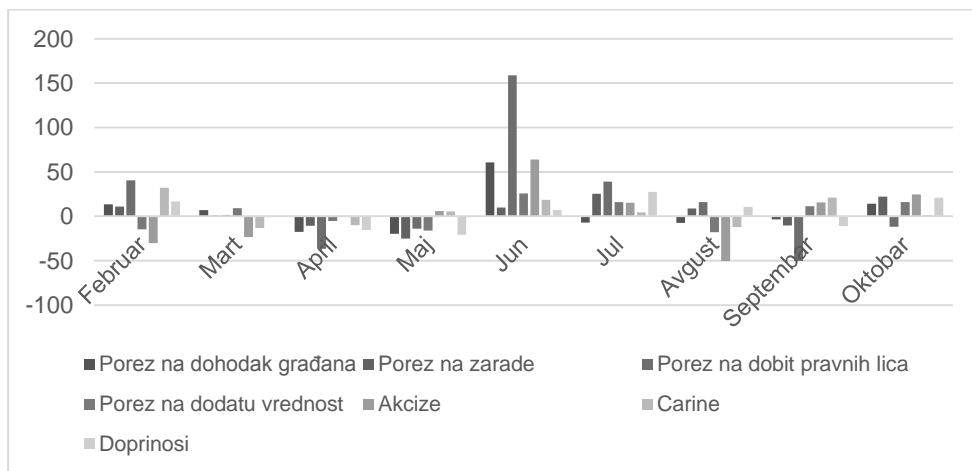
Grafikon 9. Poreski oblici u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine (u mil. RSD)

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Kako bi se utvrdilo koji poreski oblici najviše doprinose ostvarenim prihodima po osnovu poreza, analizirani su porez na dohodak građana, porez na zarade, porez na dobit pravnih lica, porez na dodatu vrednost, akcize, carine i doprinosi. Prihodi po osnovu poreza na dodatu vrednost i akciza iznosili su 70.178 miliona dinara na prosečnom nivou za posmatrani period, dok su samo prihodi po osnovu doprinosa za socijalno osiguranje iznosili 52.679 miliona dinara. Ovo je očekivani trend, budući da ova tri poreska oblika generišu najveći deo poreskih prihoda u Republici Srbiji. Kalaš, Mirović & Andrašić (2020) su potvrdili da prihodi po osnovu poreza na dodatu vrednost i akciza imaju pozitivan i značajan uticaj na bruto domaći proizvod po glavi stanovnika u Republici Srbiji (str. 3). Kada se analiziraju porez na dohodak građana i porez na dobit pravnih lica, prosečni prihodi su bili na nivou od 16.066 miliona dinara, odnosno 10.473 miliona dinara

Grafikon 10. Kretanje poreskih oblika u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine (%)

Izvor: Autor na osnovu <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

Nakon prikazivanja apsolutnog nivoa poreskih oblika u Republici Srbiji, sledi analiza njihovog relativnog trenda za prvih deset meseci 2020. godine. Posmatrajući po vrstama poreza, svi poreski oblici su zabeležili pozitivne stope rasta na prosečnom nivou, pri čemu se izdvaja porez na dobit pravnih lica gde je ostvarena dvocifrena stopa rasta od 15.84%. Porez na dodatu vrednost i doprinosi kao najvažniji poreski oblici beleže prosečne stope rasta od 2.64%, odnosno 3.89%, dok su prihodi po osnovu akciza prosečno porasli za 2.37%. Ono što posebno iznenađuje jesu prihodi po osnovu carina koji su prosečno porasli za 5.29%, dok su prihodi po osnovu poreza na dohodak građana prosečno povećani za 4.36%. Najveći rast prihoda po osnovu poreza je evidentiran u junu, kada su zabeležene trocifrene stope rasta kod poreza na dobit pravnih lica, odnosno dvocifrene stope rasta kod poreza na dohodak građana, poreza na dodatu vrednost, akciza i carina. Analizirajući poslednji mesec, prihodi po osnovu akciza, poreza na dodatu vrednost i doprinosi su najviše rasli u odnosu na ostale oblike, što se poklapa sa njihovim učešćem u poreskoj strukturi Republike Srbije.

ZAKLJUČAK

U uslovima usporavanja ekonomske aktivnosti na globalnom nivou, kao i značajnom udaru na javne finansije širom sveta, ekonomija naše zemlje neće u velikoj meri biti izložena efektima COVID-19 pandemije. To se može objasniti veličinom naše ekonomije, kao i manjim učešćem sektora turizma u privrednoj strukturi Republike Srbije. Jedan od razloga ublažavanja negativnih posledica ove pandemije jeste svakako i paket antikriznih mera koji je bio usmeren ka privredi, gde je vrednost paketa prelazila 5 milijardi evra. Međutim, aktuelna situacija sa COVID-19 pandemijom je uticala na usporavanje ekonomskog rasta u Republici Srbiji, pri čemu je ostvaren realan pad bruto domaćeg proizvoda od -1.4% u trećem kvartalu 2020. godine. Iako je zabeležena negativna stopa rasta, ohrabruje činjenica da je taj pad značajno manji od smanjenja u drugom kvartalu. Tada je bruto domaći proizvod realno opao za 6.2% što je kumulativno pogoršanje od 11.4% u odnosu na prvi kvartal 2020. godine. Svako usporavanje ekonomske aktivnosti utiče na nivo ostvarenih prihoda po osnovu poreza. Imajući u vidu da indirektni porezi, tj. porezi na potrošnju čine dominantni deo poreske strukture Republike Srbije, manja potrošnja domaćinstva i privrede utiče na niži nivo generisanih prihoda.

U radu je sprovedena analiza ostvarenih poreskih prihoda u Republici Srbiji za period januar-oktobar 2020. godine kako bi se sagledali efekti aktuelne COVID-19 pandemije. Rezultati istraživanja su pokazali da su prosečni javnih prihodi iznosili 180.886 miliona dinara, dok su prosečni javni rashodi bili 215.051 miliona dinara. To konkretno znači da je zabeležen deficit od 34.484 miliona dinara u posmatranom periodu, što je svakako očekivan rezultat imajući u vidu trenutnu pandemiju. Prosečni poreski prihodi su iznosili 159.975 miliona dinara, što čini 88.59% javnih prihoda. Tokom prvih deset meseci, poreski prihodi su prosečno porasli za 2.21%, pri čemu su najvažniji prihodi po osnovu poreza na dodatu vrednost i akciza prosečno porasli za 2.64% i 3.89%. Važno je istaći i dvocifreni rast prihoda po osnovu poreza na dobit pravnih lica od 15.84% na prosečnom nivou, dok su prihodi po osnovu poreza na dohodak građana uvećani za 4.36%.

Na osnovu svega navedenog, mogu se uočiti pozitivni trendovi u kretanju javnih prihoda u prvih deset meseci 2020. godine, što svakako

predstavlja ohrabrujući podatak naročito u pogoršanim ekonomskim uslovima u svetu kao posledica globalne pandemije COVID-19. Kreiranje razvojne ekonomske politike zasnovano na potrošnji može biti opravdano u kriznim momentima, naročito u današnjim uslovima kada su inflatorna očekivanja niska i potencijalna zaduženja na svetskom tržištu mala. Kao što je već istaknuto, porezi na potrošnju čine najvažniji izvor poreskih prihoda u našoj zemlji, te fiskalne vlasti moraju fokus staviti na potrošnju koja bi generisala ekonomski rast. Tu se prvenstveno misli na javne investicije i kapitalne rashode koji bi stimulisali privredni rast i razvoj i ublažili negativne implikacije na ekonomske tokove u Republici Srbiji.

LITERATURA

1. Adam, C., Henstridge, M., Lee, S. (2020). After the lockdown: macroeconomic adjustment to the COVID-19 pandemic in sub-Saharan Africa. *Oxford Review of Economic Policy*, 36(1), 338-358.
2. Ahmed, F., Ahmed, N.E., Pissarides, C. Stiglitz, J. (2020). Why inequality could spread COVID-19. *The Lancet Public Health*, 5(5), e240. doi:10.1016/s2468-2667(20)30085-2
3. Andrew, J., Baker, M., Guthrie, J., Martin-Sardesai, A. (2020). Australia's COVID-19 public budgeting response: the straitjacket of neoliberalism. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 32(5), 1-12- doi: 10.1108/jpbafm-07-2020-0096
4. Asghar, N., Batool, M., Farooq, F. Rehmna, H.U. (2020). Covid-19 Pandemic and Pakistan Economy: A Preliminary Survey. *Review of Economics and Development Studies*, 6(2), 447-459.
5. Balajee, A., Shekhar, T., Udupa, G. (2020). Fiscal Situation of India in the Time of COVID-19. *Indian School of Business*. 1-27. doi: 10.2139/ssrn.3571103
6. Barbier, E. B. Burgess, J. C. (2020). Sustainability and Development after COVID-19. *World Development*, 135, 1-4. doi:10.1016/j.worlddev.2020.105082
7. Blundell, R., Dias, M. C., Joyce, R., Xu, X. (2020). Covid-19 and inequalities. *Fiscal Studies*. 41(2), 291-319. doi:10.1111/1475-5890.12232

8. Clemens, J.P. Veuger, S. (2020). Implications of the Covid-19 pandemic for state government tax revenues. NBER Working Paper, 27426. National Bureau of Economic Research.
9. Collier, R., Pirlot, A., Vella, J. (2020). *Tax policy and the COVID-19 crisis*. University of Oxford Centre for Business Taxation, Working Paper 20/01.
10. De Villiers, C., Cerbone, D. Zijl, W.V. (2020). The South African government's response to COVID-19. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 32(5), 1-15.
11. Federal Reserve Bank of Boston Research (2020). *Forecasting the New England States' Tax Revenues in the Time of the COVID-19 Pandemic*. Paper Series Current Policy Perspectives Paper No. 88356.
12. Fiskalni savet (2020). Ocena antikriznog programa ekonomskih mera. Republika Srbija.
13. Gordon, T., Dadyan, L., Rueben, K. (2020). State and local government finances in the COVID-19 era. *National Tax Journal*, 73(3), 733-758.
14. Ertuğrul, H. M., Güngör, B. O., Soytaş, U. (2020). The Effect of the COVID-19 Outbreak on the Turkish Diesel Consumption Volatility Dynamics. *Energy Research Letters*, 1(3), 1-4, <https://doi.org/10.46557/001c.17496>
15. Kalaš, B., Pjanić, M., Andrašić, J. (2016). Struktura i trend javnih rashoda u Republici Srbiji. *Ekonomija teorija i praksa*, 9(1), 53-63.
16. Kalaš, B., Mirović, V., Andrašić, J. (2020). Cointegration analysis of indirect taxes and economic growth in the Republic of Serbia. *The Annals of the Faculty of Economics in Subotica*, 56(44), 3-10. doi: 10.5937/AnEkSub2044003K
17. Kalaš, B., Đurović Todorović, J., Đorđević, M. (2020). Panel estimating effects of macroeconomic determinants on tax revenue level in European Union. *Industry*, 48(3), 41-57.
18. Lakatos, M., Karai, E. (2020). After the first 32 years – new deal in Hungarian income taxation. *The Annals of the Faculty of Economics in Subotica*, 56(43), 117-134
19. Maher, C. S., Hoang, T., Hindery, A. (2020). Fiscal Responses to COVID -19: Evidence from Local Governments and Nonprofits.

- Public Administration Review*. 80(4), 644-650. doi:10.1111/puar.13238
20. Maxim, M.R. Zander, K.H. (2020). Green Tax Reform in Australia in the Presence of Improved Environment-Induced Productivity Gain: Does It Offer Sustainable Recovery from a Post-COVID-19 Recession? *Sustainability*, 12(16), 1-17. doi: 10.3390/su12166514
 21. McDonald, B., Larson, S. (2020). Implications of the Coronavirus on Sales Tax Revenue and Local Government Fiscal Health. *Journal of Public and Nonprofit Affairs*, 6(3), 377-400.
 22. Michel, A.N. (2020). Post-COVID-19 Tax Policy: Keeping Taxes Low to Ensure a Robust Recovery. Heritage Foundation Backgrounder No. 3549, October 30, 2020.
 23. Nemeč, J., Špaček, D. (2020). The Covid-19 pandemic and local government finance: Czechia and Slovakia. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 32(5), 1-10. doi:10.1108/jpbafm-07-2020-0109
 24. Olivia, S., Gibson, J., & Nasrudin, R. (2020). Indonesia in the Time of Covid-19. *Bulletin of Indonesian Economic Studies*, 56(2), 143-174. doi:10.1080/00074918.2020.1798581
 25. Republički zavod za statistiku (2020). *Trendovi III kvartal*, Beograd <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/Pdf/G20208005.pdf>
 26. Streimikiene, D., Ahmed, R.R., Vveinhardt, J., Ghauri, S.P., & Zahid, S. (2018). Forecasting tax revenues using time series techniques – a case of Pakistan. *Economic Research – Ekonomska istraživanja*, 31(1), 722-754. doi: 10.1080/1331677X.2018.1442236
 27. Sumner, A., Ortiz-Juarez, E. Hoy, C. (2020). *Precairety and the pandemic: COVID-19 and poverty incidence, intensity, and severity in developing countries*. (No. wp2020-77). World Institute for Development Economic Research (UNU-WIDER)

IMPLICATIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC ON TAX REVENUES LEVEL IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Branimir Kalaš

Abstract: *The issue of achieved tax revenues is important for every country, especially today in the conditions of the current COVID-19 pandemic. The negative effects of coronavirus are reflected in increased health and economic risk which is manifested in the deterioration of the macroeconomic framework in the world. The aim of this paper is to point out the importance of tax revenues that they have in the tax structure, especially in crisis situations. The subject of the paper includes the analysis of monthly trend of tax revenues in the Republic of Serbia for the period January-October 2020. The results of the analysis indicate that average tax revenues were 2.21% during the observed period. Although a deficit of 34.484 million dinars was recorded in the first ten months, it is positive that public revenues average increased by 2.47% which is slightly higher than the average growth of public expenditures of 1.68%. Since value added tax and excises are the most important tax forms in the structure of the Republic of Serbia, policymakers should focus on stimulating consumption in order to produce positive implications for generating revenues.*

Key words: *revenues, tax forms, COVID-19, Republic of Serbia.*